

NØRD-TROMS MUSEUM

Plan for immateriell kulturarv 2026 – 2029

Innhold

Innledning	3
UNESCOs definisjon av immateriell kulturarv	3
Immateriell kulturarv i museer	4
Bærekraft og beredskap	4
Forsoningsarbeid	5
Arbeid med levende kulturarv	6
Litteratur	

Innledning

Nord-Troms museum AS (NTRM) ble stiftet som økomuseum av Nord-Troms historielag i 1979. I dag eies museet av 6 kommuner: Skjervøy, Nordreisa, Kvænangen, Kåfjord, Storfjord og Lyngen. Museet setter søkelys på samisk, kvensk og norsk historie og kultur. De siste årene har mennesker fra andre land bosatt seg i regionen. Nord-Troms museum ønsker å være inkluderende i forhold til nye etniske grupper og er et regionalt mangfoldsmuseum. Dette avspeiles også i museets formål. Ifølge vedtekter skal museet «særlig arbeide med kulturelle møter og brytninger i fortid og samtid». Synliggjøring av det kulturelle mangfoldet i Nord-Troms er et særlig viktig område.

For Nord-Troms museum er det en viktig oppgave å ta vare på regionens materiell og immateriell kulturarv. Museums prosjekter og formidlingsopplegg mot skoler er knyttet til immateriell kulturarv, men først de siste årene har museet betegnet de som immateriell kulturarv i museets planer. For å øke bevisstheten og kunnskap, og synliggjøre arbeidet med immateriell kulturarv, trenger museet en særskilt plan for immateriell kulturarv. Planen skal gjelde fram til årsslutt 2029, men kan revideres etter behov. Den skal rulleres i takt med Nord-Troms museums øvrige planer for strategi, formidling, samling, samt forsknings- og utviklingsplan.

UNESCOs definisjon av immateriell kulturarv

Ifølge UNESCOs konvensjon er immateriell kulturarv definert som:

Praksis, fremstillinger, uttrykk, kunnskap, ferdigheter – samt tilhørende instrumenter, gjenstander, kulturgjenstander og kulturelle rom – som samfunn, grupper og, i noen tilfeller, enkeltpersoner anerkjenner som en del av sin kulturarv.

Denne immaterielle kulturarven, som er overført fra generasjon til generasjon, blir stadig gjenskapt av samfunn og grupper i relasjon til deres miljø, i samspill med naturen og med deres historie. Det gir dem en følelse av identitet og kontinuitet, noe som fremmer respekt for kulturelt mangfold og menneskelig kreativitet.

I denne sammenhengen betyr «vern» å føre videre kunnskap og handlinger. Utøverne og tradisjonsbærerne som er medlemmer av et fellesskap, et samfunn eller en gruppe har en avgjørende rolle når det gjelder å definere hva som skal regnes som immateriell kulturarv. I noen tilfeller har også enkeltpersoner rett til å definere sin immaterielle kulturarv.

Immateriell kulturarv i museer

Rundt år 2000 begynte oppfatningen av kulturarv å forandre seg – hovedsakelig på grunn av urfolks- og minoritetsspørsmål samt nyere kulturteorier og postkolonial kritikk. Et av de områdene som har kommet i fokus, er immateriell kulturarv.

UNESCOs konvensjon av 17. oktober 2003 om vern av den immaterielle kulturarven trådte i kraft i 2006. I 2007, samme år som Norge ratifiserte den, fikk de immaterielle kulturminnene samme status som museenes øvrige materiale når det gjaldt hva museene skal samle, forske på og formidle.

Åpent, inkluderende og profesjonell». Ethiske retningslinjer for museer i Norge (2021) mener at:

Den materielle og immaterielle kulturarven ved museene må sees i tett sammenheng. Vern handler ikke bare om fysisk bevaring, men om å bidra til å holde kunnskapen og uttrykkene i live gjennom praktisering.

Immateriell kulturarv omtales ofte som praksis, fremstillinger, uttrykk, kunnskap, ferdigheter – samt tilhørende instrumenter, gjenstander, kulturgjenstander og kulturelle rom. Denne kulturarven er overført fra generasjon til generasjon, den er levende og har betydning for dagens mennesker. Immateriell kulturarv kjennes også under begrepene handlingsbåren kunnskap, taus kunnskap eller kunnskap «i», til forskjell fra kunnskap «om». Konvensjonen understreker at det er opp til utøverne selv å bestemme hva som er deres immaterielle kulturarv.

Selv om målet med vern av immateriell kulturarv er å holde kulturarven levende kan museene også sette søkelys på utdødde tradisjoner, og rekonstruksjon og revitalisering av disse i dokumentasjons-, forsknings- og formidlingssammenheng. Dette punktet er spesielt viktig i forbindelse med minoriteters immaterielle kulturarv.

Meld. St. 23 (2020–2021). Musea i samfunnet — Tillit, ting og tid fastslår:

For mange mennesker er den immaterielle arven ei kilde til identitet med forankring i historia. Filosofi, verdier, og tenkjemåtar vert overførte gjennom munnlege tradisjonar, språk og andre former for ikkje-materiell kommunikasjon, og utgjer grunnleggjande struktur i eit samfunn (s. 48).

Bærekraft og beredskap

Bærekraftig utvikling handler om å ta vare på behovene til mennesker som lever i dag, uten å ødelegge framtidige generasjoners muligheter til å dekke sine. Bærekraftsmålene reflekterer de tre dimensjonene i bærekraftig utvikling: klima og miljø, økonomi og sosiale og kulturelle forhold.

Bærekraft og immateriell kulturarv er tett knyttet til hverandre. FNs bærekraftsmål er en felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, kjempe for likeverdighet og stoppe klimaendringer innen 2030. Museene skal spille en viktig samfunnskritisk rolle i arbeidet for at FNs bærekraftsmål nås ved å formidle kunnskap om bærekraft og arbeide for det grønne skiftet.

Ifølge *Åpent, inkluderende, transparent og profesjonelt. Etiske retningslinjer for museer i Norge* har museene ansvar i forhold til bærekraftig framtid:

Verden befinner seg i en alvorlig krise når det kommer til tap av arts- og genetisk mangfold, overbruk av naturressurser, forandring av landskap og økologisk systemer som er akselerert av klimaforandring. Museene bør dokumentere, formidle og beskytte naturens mangfold, og bidra til å øke kunnskap om tilstanden vi er i og muligheter for en mer bærekraftig framtid.

Kunnskap om beredskap og evne til overlevelse for samfunnet og for enkeltmennesket er tradisjonskunnskap som museet ivaretar i både samling og levende kulturarv for fremtidige generasjoner. Tradisjonskunnskap omfatter natur og klima, byggeteknikk og materialer, utnyttelse av naturressurser og tilgang til mat, og henger tett sammen beredskap og samfunnets evne til overlevelse.

Nord-Troms museum tar hensyn til bærekraft og immateriell kulturarv i alle sine planer.

Tiltak:

- Bidra til bærekraftsmål og bærekraftig utvikling gjennom alle beslutninger som tas på alle nivåer i institusjoner, organisasjoner, foreninger osv.
- Formidling av tradisjonskunnskap om hvordan man klarte å berge seg i tidligere tider.
- Fremme urfolks og nasjonale minoriteters tradisjonskunnskap, kunnskap om natur og klima og hvordan man klarte seg i tidligere tider.
- Arbeid med bygningsvern, tradisjonshåndverk og tradisjonskunnskap
- Sosial bærekraft, samarbeid med frivillige organisasjoner, flyktningetjeneste og voksenopplæring osv. I tillegg arbeid med mangfold og inkludering, satsing på lokalsamfunn, samarbeid med lokale aktører og leverandører, jobbe for demokrati og likeverd
- Kulturell bærekraft, som er nært knyttet til immateriell kulturarv. Satsing spesielt på lokalsamfunn, dvs. målet er å skape et levende lokalt samfunn, inkludering alle generasjoner fra barn og unge til eldre folk, urfolk, nasjonale minoriteter og andre minoriteter.

NTRM har egen plan for bærekraft.

Forsoningsarbeid

Første juni 2023 ble Sannhets- og forskningskomiteen rapport offentliggjort. Nord-Troms er en av de regionene som ble hardest rammet av konsekvenser av minoritets- og språkpolitikk i Norge. Dermed er dette momentet en viktig del av museets arbeid. Med «sannhet» menes det at vi i vårt arbeid dokumenterer, ivaretar og formidler befolknings historie innenfra. Fortelling om fornorskning er en del av Nord-Troms regionens historie, regionens felles kulturarv og befolkningens oppfatning av sin egen historie og kultur.

Sannhets- og forskningskomiteens rapport utpeker tiltak for videre arbeid som er en sentral del av oppgavene og arbeidet som Nord-Troms museum gjør. Vårt hovedmål er å bygge kunnskap og tillit, noe som er ifølge Sannhet og forskningskomiteens rapport forutsetning hvis man vil ta oppgjør med fornorskning og urett.

Tiltak:

- Kunnskap og formidling.
- Språk: Synliggjøring av språk som er knyttet til immateriell kulturarv
- Kultur: Arbeid med kultur på ulike måter - også immateriell kulturarv og sosial og kulturell bærekraft.
- Forebygging av konflikter: Mangfoldsarbeid - inkludering og kunnskapsformidling
- Implementering av regelverk: Implementering i strategiplaner.

I rapporten er tiltakene knyttet til samer, kvener og skogfinner, men i museumsarbeid er de gjeldende i minoritets- og mangfoldsarbeid generelt.

Arbeid med levende kulturarv

Meld. St. 23 (2020–2021) slår fast at en viktig oppgave for museene er legge til rette for at kulturtradisjoner og kulturuttrykk holdes i hevd (s. 83). Den beste måte å ta vare på kulturtradisjoner og kulturuttrykk er å holde dem levende gjennom aktiv bruk.

Kulturbærere har en viktig rolle for at kulturarv lever videre. Derfor er det viktig at museet samarbeider med kulturbærere. Husflidslagene i regionen er NTRMs de viktigste samarbeidspartene.

NTRMs arenaer for samarbeid med kulturbærere:

- Festivaler
- Håndverksdager
- Seminarer

- Skoleformidling
- Kurs
- Prosjekter
- Åpent anlegg

Kilder til informasjon:

- Tidsvitner
- Informanter
- Skriftlige kilder
- Lyd- og videoopptak
- Foto
- Egne samlinger

Dokumentasjon og innsamling:

Dokumentasjon og innsamling av kulturtradisjoner skjer gjennom

- Lyd- og videoopptak
- Fotoer
- Skriftlige publikasjoner
- Utstillinger
- Praktiske aktiviteter

Prioriterte områder i 2026-2029:

- Formidling av håndverkstradisjoner
- Samiske og kvenske håndverkstradisjoner
- Paaskiviikko
- Kyläpeli / Bygdespel
- Riddu Riddu manaidfestivala
- Håndverkdager, -seminar, og -kurs
- Haltiskolen - et samarbeid med Halti nasjonalparksenter og Halti kvenkultursenter. Haltiskolen tas for seg tema innen kulturarv, tradisjon og historie, naturkunnskap, miljøbevissthet og bærekraft, språk og kulturelt mangfold
- Bygningsvern og båtvern

Litteratur

Immateriell kulturarv i Norge. En utredning om UNESCOs konvensjon av 17. oktober 2003 om vern av den immaterielle kulturarven. <https://www.kulturdirektoratet.no/documents/10157/a12b2499-0e89-4548-96f5-a63bacf843eb>

«Om UNESCOs konvensjon». Kulturrådet. <https://www.immaterieillkulturarv.no/om-unesco-konvensjonen/>

St.meld. 23. (2020-2021). *Musea i samfunnet*. Tillit, ting og tid.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-23-20202021/id2840027/?ch=1>

St.prp.73 (2005-2006). *Om samtykke til ratifikasjon av UNESCOs konvensjon av 17. oktober 2003 om vern av den immaterielle kulturarven*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stprp-nr-73-2005-2006/id212715/?ch=1>

Åpent, inkluderende, transparent og profesjonelt. Etiske retningslinjer for museer i Norge. (2021). Norges museumsforbund og ICOM Norway. <https://museumsforbundet.no/wp-content/uploads/2020/12/konkretisering-ICOM-oppdaterert-desember-2020-siste-.pdf>